

Straatjurist Caroline de Groot over 'nieuwe Buitenslapen in een

Bureaucratische regelgeving doet steeds meer mensen tussen wal en schip belanden. Het Juridisch Steunpunt voor dak- en thuislozen in Amsterdam ziet op het spreekuur 'nieuwe daklozen' die door de crisis hun huis hebben verloren. Deze groep groeit. Maar pas als je kampt met psychiatrische klachten of verslavingsproblemen, mag je 's nachts de opvang in. Heb je die problemen niet, dan geld je als zelfredzaam en mag je het verder zelf uitzoeken. Een misstand, vindt straatjurist Caroline de Groot.

In Europa staan twee keer zoveel huizen leeg als er daklozen zijn. Er zijn dus voor iedere dakloze twee huizen beschikbaar.' Met die woorden opent Caroline de Groot het gesprek in haar kantoor aan de Amsterdamse Nieuwe Herengracht. 'Er slapen in deze stad iedere nacht tweehonderd mensen buiten, terwijl dat eigenlijk niet hoeft. Er zijn genoeg leegstaande kantoren.'

Sinds 2011 is De Groot straatjurist en coördinator van het Juridisch Steunpunt voor dak- en thuislozen in Amsterdam. Dit initiatief van de Protestantse Diaconie, de Regenboog Groep, BADT (Belangenbehartiging Amsterdamse Dak- en Thuislozen) en HVO-Querido is bedoeld om de rechtshulp voor deze groep toegankelijker te maken. Het steunpunt waaraan ook vrijwilligers verbonden zijn, voorziet duidelijk in een leemte. In 2013 klop-ten 276 daklozen aan voor advies en ondersteuning, een toename van 45% ten opzichte van het jaar daarvoor. Hun hulpvraag heeft meestal te maken met opvang en huisvesting, vaak in combinatie met bijstandsproblemen en het ontbreken van een postadres.

Gekmakende drempels

De Nederlandse overheid heeft de opdracht om sociale grondrechten te waarborgen. Dat zou moeten betekenen dat elk mens, ongeacht zijn status, ten minste recht heeft op gezonde voeding, onderdak en medische zorg, zegt Caroline de Groot. Maar deze elementaire zaken blijven vaak buiten het bereik van daklozen en ongedocumenteerden, omdat ze niet de noodzakelijke papieren kunnen overleggen. 'Voor het aanvragen van een

bijstandsuitkering moet je je legitimeren, maar dat mag niet met een verlopen paspoort. Hoe kom je aan een paspoort, als je geen geld hebt om er een aan te schaffen omdat je geen uitkering hebt? Hoe moet je bewijzen dat je als Amsterdammer recht hebt op Amsterdamse voorzieningen? Wie dakloos is, heeft nu eenmaal geen kast om zijn administratie in te bewaren.'

Een dakloze heeft geen kast om zijn administratie in te bewaren

De regelgeving zorgt voor allerlei wanhopig makende drempels. Een dakloze die een bijstandsuitkering aanvraagt, moet soms eerst een maand solliciteren voordat de aanvraag in behandeling wordt genomen. Intussen lopen de schulden en incassokosten op. 'Waar moet je dan in de tussentijd van eten?' Voor een

voorschot op grond van de zogeheten broodnodigeregeling moet De Groot vaak hemel en aarde bewegen.

Tussen wal en schip

De Groot ziet nogal wat cliënten verdwalen in het woud van bureaucratische verplichtingen. Ze geeft een voorbeeld. 'Laatst heb ik een dakloze cliënt bijgestaan die erin was geslaagd via Woningnet een huis te vinden. Vervolgens ging er van alles mis. Zo vroeg de woningcorporatie eerst om een garantie van de uitkeringsinstantie, terwijl de uitkeringsinstantie die pas wilde geven op basis van de eerste huurnota. En voor de eerste huurnota was die garantie dan weer nodig. Deze man werd dus gemangeld tussen twee instanties. Dat komt vaker voor. Je vraagt je af waarom beide instanties niet naar de telefoon grijpen en elkaar bellen om het probleem voor deze man op te lossen. Het belang dat iemand weer een dak boven zijn hoofd

lozen'

jk land

Foto Jens Galschiøt

Voorstudie voor bronzen beeld 'Woman in sleeping bag' van de Deense beeldhouwer Jens Galschiøt. Hij maakte dertien beelden van daklozen die quasi-echt op een bankje zitten of op straat slapen om zo discussies in de openbare ruimte op te roepen.

krijgt, wordt hier uit het oog verloren. Over het geheel genomen zie ik een te strikte toepassing van de regels, waarbij geen rekening wordt gehouden met de penibele situatie waarin iemand verkeert.'

De mensen die bij het steunpunt voor hulp aankloppen, vallen vaker tussen wal en schip, zegt Caroline de Groot. 'Zij hebben bijvoorbeeld nergens recht op omdat ze geen papieren hebben, of ze komen uit een ander EU-land en kennen hun rechten niet. Of anders kunnen ze hun rechten niet realiseren omdat ze geen postadres kunnen krijgen. Zo'n postadres is vaak het begin van een oplossing. Maar bij het wel of niet verstrekken ervan wordt alleen gekeken naar de formele regels. Ik merk dat er geen ruimte is voor een individuele afweging. Het vergt dan veel juridisch kunst- en vliegwerk om de gemeente tot handelen aan te zetten.'

Flinterdunne grens

De toegangsregeling voor de maatschappelijke opvang biedt voor het merendeel van de cliënten van het Juridisch Steunpunt geen soelaas. Daarvoor gelden namelijk twee vereisten. Ten eerste de regiobinding: in de laatste drie jaar moet iemand ten minste twee jaar aan Amsterdam verbonden zijn geweest. En ten tweede moet de persoon aantoonbaar zodanige verslavings- of psychiatrische problematiek hebben dat hij niet meer zelfredzaam is. Beide vereisten staan overigens op gespannen voet met de sociale verplichtingen die Nederland is aangegaan als ondertekenaar van het Europees Sociaal Handvest.

Het vreemde gevolg van deze criteria is dat mensen die niet verslaafd zijn en geen psychiatrische diagnose hebben, niet in de opvang terecht kunnen. Terwijl uit cijfers van de *Monitor maatschappelijke opvang* van het Trimbos-instituut en de Winterkoudetelling van de GGD Amsterdam blijkt dat deze groep 'nieuwe daklozen' groeit door de crisis.

De Groot: 'Wanneer je bijvoorbeeld door schulden je huis bent uitgezet, heb je geen recht op opvang en moet je het zien te redden met een uitkering of de schuldsanering. Maar voor bijstand en schuldhulp geldt een wachttijd van maanden en zonder geregelde schuldhulp kun je geen ander huis huren. In de tussentijd moet je het zelf maar uitzoeken. Soms moet iemand daardoor langer dan zes maanden zonder enige vorm van bijstand en opvang zien te overleven.'

Het beste is natuurlijk om te voorkomen dat mensen dakloos worden, beaamt De Groot, maar dat vergt veel inzet van alle partijen en die is er niet altijd. Nadat het aantal huissuitzettingen een tijdlang was gedaald, neemt het nu weer toe. 'Die mensen komen op straat te staan en kunnen nergens heen. Deze nieuwe daklozen krijgen de rekening gepresenteerd van de crisis. Voor de groeiende groep mensen die onder het label "zelfredzaam" vallen en dus geen toegang hebben tot de opvang, zou meer aandacht mogen zijn. Zij laten zien dat de grens tussen wel of geen dak boven je hoofd flinterdun is. Maar de meeste moeite heb ik met het feit dat zwangere vrouwen niet per definitie toegang tot de opvang krijgen, zoals kinderen en zieken die wel krijgen. Een zwangere cliënte van me moest haar huurkamer uit en kwam op straat te staan. Sindsdien slaapt ze in de auto. Ze is inmiddels hoogzwanger, maar de opvang blijft voor haar gesloten.'

Iedereen snapt dat zo'n situatie van dakloosheid tot grote stress en angst kan leiden. Cynisch genoeg zorgt het criterium van het niet-zelfredzaam mogen zijn ervoor dat deze aan hun lot overgelaten mensen op den duur vanzelf hieraan gaan voldoen. Mogelijk ziet de gemeente dat nu ook in. Want De Groot kan ook positieve ontwikkelingen melden. Op initiatief van burgemeester Van der Laan ontwikkelt de Regenboog Groep, een organisatie die zich inzet voor kwetsbare mensen, een vernieuwend plan voor de opvang van daklozen die als zelfredzaam worden beschouwd. De Groot heeft ook de toezegging gekregen dat de gemeente op aanvragen voor maatschappelijke opvang schriftelijke beslissingen uitreikt, zodat mensen in bezwaar kunnen gaan na een afwijzing. 'Dat draagt bij aan de rechtszekerheid.'

Jenny Boer